

Valikoituja havaintoja Raamatun kääntämisen perinteistä eri kielissä

Mikael Agricola -seuran tapaaminen 16. marraskuuta 2015

Dos. Tuomo Fonsén

Saksan kieli, Turun yliopisto

Turun yliopisto
University of Turku

Lutherin käännösperiaatteita

- kääntäminen ja tulkitseminen
- sanasta sanaan tai merkityksen mukaan: teologinen täsmällisyys
- irtaantuminen Vulgasta; kääntäminen alkukielistä
- jatkuvia muutoksia ja parannuksia
- subjektiivisuus: Jumalan sanan omakohtainen tulkinta
- ei väitetä lopullisesta versiosta: kritiikin torjuminen

Lutherin käännösperiaatteita

- Retorinen käännöstyyli
- Puhutun sanan etusijaisuus:
 - *vox anima verbi*
 - *die buchstaben sind todte wörter/ die mundliche rede sind lebendige wörter*

Puhutun sanan etusijaisuus Lutherilla

Suuri huomio raamatunkäännöstekstin äänneasuun

Esimerkiksi:

- *Und es waren Hirten in der selben Gegend auff dem Felde/ bey den Hürden/ die hüteten des nachts ire Herde (Luuk. 2:8)*
- *Ihr werdet finden das Kind in windeln gewickelt/ und in einer Krippe liegen (Luuk. 2:12)*
- *Und das Wort ward Fleisch/ und wonet unter uns/ und wir sahen seine Herrligkeit/ eine Herrligkeit/ als des eingeboren Sons vom Vater/ voller Gnade und Warheit (Joh. 1:14)*

Lutherin toimittamat raamatunlaitokset

- Uusi testamentti: 1. laitos Wittenberg 1522; yhteensä 21 Lutherin itse toimittamaa laitosta
- Kokoraamattu: 1. laitos Wittenberg 1534, viimeinen laitos 1545; yhteensä 11 Lutherin itse toimittamaa laitosta

Room. 10:3

Kreikankielinen alkuteksti:

*ἀγνοοῦντες γὰρ τὴν τοῦ θεοῦ δικαιοσύνην καὶ τὴν ἰδίαν
ζητοῦντες στήσαι, τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑπετάγησαν*

Vulgata:

*ignorantes enim Dei iustitiam et suam quaerentes statuere
iustitiae Dei non sunt subiecti*

Room. 10:3

Luther 1534:

*denn sie erkennen die Gerechtigkeit nicht/ die fur Gott gilt/
vnd trachten jre eigene Gerechtigkeit auffzurichten / vnd sind
also der gerechtigkeit die fur Gott gilt/ nicht vnterthan*

Agricola 1548:

*sille ettei he ymmerdhe site Wanhurskautta ioca Jumalan
edes kelpa/ waan etziuet oma Wanhurskauttans ylesoijenda/
ia nin ei he ole sen Wanhurskaudhen alamaiset/ ioca Jumalan
edes kelpa*

Turun yliopisto
University of Turku

Room. 10:3

Johannes Eck 1537:

*dan sie erkennen nit die gerechtigkait Gottes/ vnd trachten jhr
aigen gerechtigkait aufzûrichten/ vnd seind also der
gerechtigkait Gottes nit underthan*

Room. 10:3

Ruotsinkielinen Uusi testamentti 1526:

*ty ath the förstå icke gudz retferdugheet/ utan sätia sigh före
theres eghen retferdugheet/ och så woro the icke gudz
retferdugheet vndergiffne*

Room. 10:3

William Tyndale 1526:

for they are ignoraut of the rightewesnes which is alowed before God and goo about to stablisshe their awne rightewesnes and therfore are not obedient vnto the rightewesnes which is of valew before God

Kuningas Jaakon raamattu 1611:

for they being ignorant of Gods righteousnesse, and going about to establish their owne righteousnesse, haue not submitted themselues vnto the righteousnesse of God

Room. 10:3

Raamatun suomennos 1776:

sillä ei he ymmärrä Jumalan wanhurskautta, waan pyytäwät omaa wanhurskauttansa wahwistaa, eikä ole Jumalan wanhurskaudelle kuuliaiset

Turun yliopisto
University of Turku

Room. 10:3

Luther-Raamattu 1984: *denn sie erkennen die Gerechtigkeit nicht, die vor Gott gilt, und suchen ihre eigene Gerechtigkeit aufzurichten und sind so der Gerechtigkeit Gottes nicht untertan*

Raamatun suomennos 1992: *he eivät tiedä, mitä Jumalan vanhurskaus on, ja yrittäessään pystyttää omaa vanhurskautaan he eivät ole alistuneet siihen vanhurskauteen, joka tulee Jumalalta*

Ruotsalainen Raamattu 2000: *de vet inte vad rättfärdighet från Gud vill säga utan söker hävda sin egen, och därför har de inte underordnat sig rättfärdigheten från Gud*

Matt. 12:34

Kreikankielinen alkuteksti:

ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ

Vulgata:

ex abundantia cordis os loquitur

Turun yliopisto
University of Turku

Matt. 12:34

Agricola 1548: *sydhemē kyllydhest sw puhupi*

Raamatun suomennos 1642: *sydämen kyllydest suu puhu*

Raamatun suomennos 1776: *sydämen kyllydestä suu puhuu*

Raamatun suomennos 1938: *sydämen kyllyydestä suu puhuu*

Raamatun suomennos 1992: *mitä sydän on täynnä, sitä suu puhuu*

Matt. 12:34

Luther 1534:

wes das Hertz vol ist/ des gehet der Mund vber

Luther-Raamattu 1984:

wes das Herz voll ist, des geht der Mund über

Matt. 12:34

Johannes Eck 153: *auß fülle des hertzen redt der mund*

Kustaa Vaasan Raamattu 1541: *ther hiertat medh fult ar/ ther aff talar munnen*

Ruotsalainen Raamattu 2000: *Munnen säger vad hjärtat är fullt av*

Kuningas Jaakon Raamattu 1611: *out of the abundance of the heart the mouth speaketh*

Ps. 122:2

Luther 1534: vnsere füsse werden stehen in deinen thoren
Jerusalem

Agricola 1552: meiden Jalcamme pite seisoman/ sinun
Porteisas Jerusalem

Raamatun suomennos 1642: meidän jalcam pitä seisoman
sinun porteisas Jerusalem

Kuningas Jaakon Raamattu 1611: our feet shall stand within
thy gates, o Jerusalem

Ps. 122:2

Luther-Raamattu 1984: *nun stehen unsere Füße in deinen Toren, Jerusalem*

Raamatun suomennos 1933: *Meidän jalkamme saavat seisoa sinun porteissasi, Jerusalem*

Raamatun suomennos 1992: *nyt seisomme porteillasi, Jerusalem*

Ruotsalainen Raamattu 2000: *nu står vi i dina portar, Jerusalem*

Ps. 63:6

Luther 1545: *Das were meines hertzen freud vnd wonne*

Agricola 1548: *Se olis minun sydhemeni ilo ia riemu*

Raamatun suomennos 1642: *Se olis minun sydämeni ilo ja riemu*

Raamattun suomennos 1776: *Niinkuin lihawudella ja raswalla pitää minun sieluni rawittaman*

Kustaa Vaasan Raamattu 1541: *Thet wore mins hiertas frögd och lust*

King James Bible 1611: *My soule shall be satisfied as with marrow and fatnesse*

Ps. 63:6

Raamatun suomennos 1933: *Minun sieluni ravitaan niinkuin lihavuudella ja rasvalla*

Raamatun suomennos 1992: *Sinä ravitset minut kuin parhaissa pidoissa*

Luther-Raamattu 1984: *Das ist meines Herzens Freude und Wonne*

Ruotsalainen Raamattu 2000: *Min hunger stillas som av feta rätter*

Luuk. 2:10

Kreikankielinen alkuteksti:

*καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος μὴ φοβεῖσθε ἰδοὺ γὰρ
εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην ἣτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ*

Vulgata:

*et dixit illis angelus nolite timere ecce enim evangelizo vobis
gaudium magnum quod erit omni populo*

Luuk. 2:10

Luther 1534:

Vnd der Engel sprach zu jnen: Fürchtet euch nicht/ Sihe/ Jch verkündige euch grosse Freude/ die allem Volcke widerfaren wird.

Agricola 1548:

Ja sanoï heille Engeli/ Elkette te pelietkö/ Sille catzo mine ilmotan teile swren ilon/ ioca tuleua on caikelle Canssalle

Turun yliopisto
University of Turku

Luuk. 2:10

Raamatun suomennos 1642: *Ja Engeli sanoi heille: älkät peljätkö: sillä cadzo/ minä ilmoitan teille suuren ilon/ joca tulewa on caikelle Canssalle.*

Raamatun suomennos 1938: *Mutta enkeli sanoi heille: Älkää peljätkö; sillä katso, minä ilmoitan teille suuren ilon, joka on tuleva kaikelle kansalle*

Luuk. 2:10

Raamatun suomennos 1992:

Pelko valtasi paimenet, mutta enkeli sanoi heille: Älkää pelätkö! ____ Minä ilmoitan teille ilosanoman, suuren ilon koko kansalle.

Turun yliopisto
University of Turku

Luuk. 2:10

Kustaa Vaasan Raamattu 1541: *Warer icken förfäradhe/ Sij/ iagh bodhar idher stoor glädhi*

Ruotsalainen Raamattu 2000: *Var inte rädda. ____ Jag bär bud till er om en stor glädje*

Luther-Raamattu 1984: *Fürchtet euch nicht! Siehe, ich verkündige euch große Freude*

